

Erdal DAĞTAŞ ve Ömer ÖZER
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın ve Yayın Bölümü

**BİLİMSEL ÜRETİM ALANINDA BİLİM-SERMAYE İŞBİRLİĞİ ya da
BİLİM-HALK YAKINLIĞI: İLETİŞİM ARAŞTIRMALARININ AÇILIMLARI**

Bu çalışmanın temel sorunsalı, iletişim alanında yapılan araştırmaların tarihsel gelişim sürecini göz önünde bulundurarak, bugünkü geldiği aşamayı değerlendirebilmektir. Bunun için de, öncelikle bilim ve bilimsel üretim sürecinin sosyal bilimler alanında ne anlama geldiği ve iletişim alanında gerçekleşen ve farklı kuramsal ardalana sahip liberal ve eleştirel paradigmanın açılımlarına sorunsallaştırdıkları noktalar çerçevesinde vurguda bulunulacaktır.

Liberal/ana-akım olarak adlandırılan medya ve iletişim çalışmaları, davranışçı bir geleneği sürdürürken; *eleştirel çalışmalar* olarak değerlendirilen yaklaşımlar ise ideoloji perspektifine sahiptir. Her iki yaklaşım türü, toplumu ve toplumsal formasyonu farklı biçimlerde analiz ederler.

Davranışçı geleneğe dayalı etki araştırmalarında, tek boyutlu bir iktidar anlayışı egemendir. *Frankfurt Okulu* yaklaşımından başlamak üzere *Kültürel Çalışmalar* geleneği, medyanın bütün toplumsal çevreyi ideolojik olarak biçimlendirmesi üzerinde dururlar. Medya kuruluşları ideolojiyi ve iktidarı toplumun geneline yayarak, her sosyal ilişkide ideolojiyi ve iktidar ilişkisini ortaya çıkarmayı amaçlar. Kültürel Çalışmalar geleneği, ideoloji ve iktidarı, mesaj ve okuyucu arasındaki ilişkide ele alır. Oysaki, ideoloji ve iktidar, gündelik ve sıradan ilişkilerde de kendini gösterir.

1980'lerden sonra iletişim çalışmalarında metnin yapısal olarak belirlendiğini reddeden *post-modern* ve *post-yapısalcı* bir yaklaşım egemen olmaya başlamıştır. Bu yaklaşımlar, her türlü tarihsel ve yapısal belirlenimi inkâr eden ve her şeyi dil ve söylem aracılığıyla açıklayan idealist bir anlayış geliştirmişlerdir. Bu yaklaşımların karşısındaki en önemli eleştirel yaklaşım ise, medyanın ekonomi politikliği konusunda çalışan bilim insanlarından gelmiştir.

Medyayı endüstriyel düzeyde ve diğer endüstrilerle ilişkisi içerisinde ele alan *ekonomi politik yaklaşım*, medyanın mülkiyeti, kontrolü gibi temel sorunları gündeme getirir. Medyanın tekelleşmesi, ticarileşmesi, uluslararası hale gelmesi, kâr güdüsü, bunun gerçekleştirilmesinde reklamlar gibi çeşitli medya pratiklerini sorunlaştırır. Ekonomi politik, en genel anlamda mevcut düzenin incelenmesidir.

Bu çalışmada, yukarıda değinilen yaklaşımlar çerçevesinde, Türkiye'deki iletişim araştırmalarının bugün itibarıyla nasıl bir farklılaşma içinde oldukları ortaya konulacaktır. Ayrıca, "halk"ı merkeze alan ve praksis olarak toplumsal faydayı önceleyen araştırmaların iletişim alanında yaygınlık kazanmasının önemine değinilecektir. Bunda ise, akademi içindeki bilim insanlarının göstereceği tavrın belirleyici olduğu irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel üretim, liberal paradigma, eleştirel paradigma, kapitalizm, piyasalaşan üniversite,

Kaynakça:

- Garnham, Nicholas (1995). "Contribution to a Political Economy of Mass Communication". In *Approaches to Media: A Reader*. (Eds.): Oliver Boyd-Barret and Chris Newbold. London, New York, Sydney, Auckland: Arnold. 216-221.
- Golding, P. and Murdock, G. (1991). "Culture, Communication and Political Economy". In *Mass Media and Society*. (Eds.): J. Curran, and M. Gurevitch. London: Edward Arnold. 15-32.
- Golding, P. and Murdock, G. (1974). "For a Political Economy of Mass Communications". In *Socialist Register 1973*. (Eds.): R. Milliband and J. Saville. London: Merlin.
- Marx, K. (1974). *Ekonomi Politikliğin Eleştirisine Katkı*. Çeviren: Sevim Belli. Ankara: Sol Yayınları.

- Marx, K. (1993). *1844 El Yazmaları*. II. Baskı. Çeviren: Kenan Somer. Ankara: Sol Yayınları.
- Mosco, V. (1996). *The Political Economy of Communication: Rethinking and Renewal*. London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage Publications.
- Murdock G. and Golding P. (1979). "Ideology and the Mass Media: the Question of Determination". In *Ideology and Cultural Production*. Barret, M. et al. (eds.). London: Croomhelm.
- Smythe, D. (1977). "Communications: Blindspot of Western Marxism". *Canadian Journal of Political and Social Theory*. 1 (3). Fall.
- Woods A., ve Grant, T. (2001). *Akıl İsyanı: Marksist Felsefe ve Modern Bilim*. Çevirenler: Ö. Gemici ve U. Demirsoy. İstanbul: Tarih Bilinci Yayınları.